

de unire cu România a provinciilor românești de sub dominație străină: "Câte fire sunt în scamă/ Tot atâtea legături/ Cari unesc pe fii de-o mamă/ Și-n iubirea cea frățască/ Noi nutrim un vis sublim/ Nu-i putere să ne-oprească/ Ce în inimă simțim". Gândurile metaforic exprimate de poetul orădean sunt limpede rostite de un alt poet, Petru Dulfu care invocă memoria eroilor pentru dobândirea "Cereștii libertăți/ Unind pe frați cu frați". Iar ziarul sibian "Tribuna" lui Slavici le afirma cu curaj și convingere în motto-ul "Soarele nostru la București răsare".

Nimeni și nimic nu mai putea împiedica realizarea arzătoarei dorințe, de jalea cui au răposat și moșii și părinții. O unire în cuget și simțiri între românii de pretutindeni se realizează în timpul mișcării memorandiste din 1892-1894. Și mai ales cu ocazia judecării memorandiștilor la Cluj, în mai 1894. Iar prima conflagrație mondială din 1914-1918 sporește și mai mult speranțele împlinirii secularei dorințe și tendințe de unire. Publicistica din România își exprimă convingerea că dacă s-ar organiza un plebiscit, "punctul principal care ar fi primit cu entuziasm general delirant ar fi: unirea tuturor românilor într-un stat mare și puternic". Așa cum demonstrează manifestarea de la Ploiești din 1915, în care tânărul jurist de atunci, viitorul mare diplomat Nicolae Titulescu rostește o cuvântare memorabilă, ce zguduie inimile și conștiințele celor prezenți, din România, Transilvania și Bucovina: "Din împrejurările de astăzi, România trebuie să iasă întreagă și mare; România nu poate fi întreagă fără Ardeal (...). Ardealul e leagănul care i-a ocrotit copilăria, e școala care i-a făurit neamul; e farmecul ce i-a susținut viața. Pentru Ardeal nu-i viață care să nu se stingă de plăcere; pentru Ardeal nu-i efort care să nu se ofere de la sine".

Dorință adevărată și mai mult de intrarea armatei române, în 1916, în Transilvania, unde este primită cu un entuziasm impresionant, alimentat de credința că va elibera Transilvania de sub stăpânirea austro-ungară.

O acțiune foarte semnificativă se petrece în vara anului 1917, când armatele germane și austro-ungare invadează Moldova cu gândul ocupării României. Prizonierii români, transilvăneni și bucovineni, din lagărele de prizonieri din Rusia se întrunesc la Darnița (în apropierea Kievului), unde depun jurământ în numele românilor din aceste provincii românești aflate sub ocupație străină pentru dezrobirea țării și împlinirea idealului "de a uni tot poporul, tot teritoriul românesc din monarhia Austro-Ungară în una și nedespărțită

Românie, liberă și independentă", pentru a constitui un singur stat național român, clădit "pe bazele celei mai înaintate democrații". Înfrățirea din piața centrală a Iașilor, jurământul depus în fața regelului Ferdinand, erau apreciate de martorii oculari drept "pagina cea mai măreață între atâtea câte ardelenii au înscris cu slove de sânge și de aur". După care voluntarii transilvăneni și bucovineni se îndreaptă spre poarta Moldovei și, înfrățiți cu frații lor din România, câștigă mari victorii asupra armatei germane, onorând cu sângele și vitejia lor jurământul conaționalilor din Regat: "Pe aici nu se trece".

Astfel pregătite lucrurile, cea mai ardentă dorință se apropie de împlinire. Prioritatea o are Basarabia, care, prin hotărârea Sfatului Țării, întrunit la Chișinău, proclamă, la 27 martie/9 aprilie 1918, Unirea Basarabiei cu "mama sa România" pe baza principiului ca "noroadele (popoarele) singure să-și hotărască soarta lor de azi înainte și pentru totdeauna".

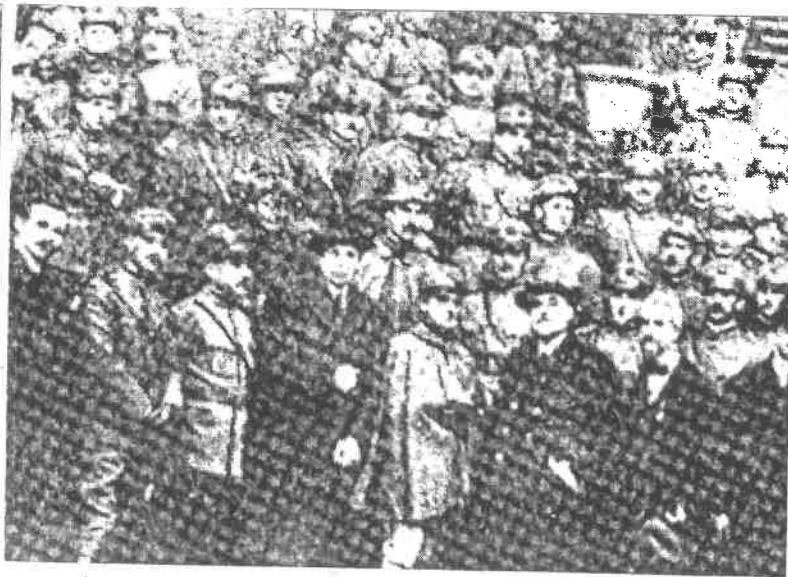
Următoarea este Bucovina, al cărei Congres general, întrunit la Cernăuți, în 28 noiembrie 1918, hotărăște "Unirea necondiționată și pe vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare până la Ceremuș, Colacin și Nistru cu regatul României".

După trei zile de la hotărârea de unire a Bucovinei, se petrece, la Alba Iulia, la 1 Decembrie, evenimentul apoteotic: "Marea Adunare Națională decretează unirea românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească și teritoriile locuite de ei cu România, astfel unirea acestor provincii românești cu țara mamă este pentru toate veacurile decisă".

La Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia mulțimile de oameni prezenți - la Alba Iulia vreo 150 000 - conferă hotărârilor de unire ale Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei caracter plebiscitar.

Se desăvârșește, astfel, într-o atmosferă înălțătoare, încărcată de entuziasm până la extaz, cea mai importantă înfăptuire din istoria poporului român: Unirea cea Mare, pe care a purtat-o în inimă și suflet atâtea secole. Dând uitării nedreptățile suferite veacuri de-a rândul, poporul român se înfățișează lumii, în acele momente solemne, chibzuit și hotărât.

Cea mai frumoasă, mai încurajatoare încheiere pentru zilele de azi și pentru cele de mâine și pentru totdeauna mi se pare aceea a unui poet, scrisă la vârsta de 17 ani, care va deveni luceafăr al poeziei românești, Mihai Eminescu: "Ce-ți doresc eu ție/ Dulce Românie/ Țara mea de glorie, țara mea de dor./ Brațele nervoase, arma de tărie/ La trecutu-ți mare, mare viitor".

▪ **Nicolae Titulescu, împreună cu alte oficialități, în Italia, la depunerea jurământului de către o companie a Legiunii de voluntari români din armata austro-ungară (toamna anului 1918)**

contra fraților lor în momentul aducerii pe frontul românesc, fapt pentru care curțile marțiale austro-ungare au intentat procese și au pronunțat o serie de condamnări, inclusiv la moarte. Relevant este în această privință cazul sublocotenentului Emil Rebreanu.

Deși distins pe frontul italian cu cea mai mare decorație de război acordată de comandamentul austriac unui român, "Medalia de aur pentru vitejie", în momentul sosirii pe frontul român, sublocotenentul E. Rebreanu a socotit că nu trebuie să lupte contra fraților de același sânge, ci să fie alături de ei. *"La apropierea pământului românesc - scrie Constantin Kirițescu -, Rebreanu a auzit tainica chemare a sufletelor de frați, ce-i șoptea de dincolo de tranșee. Între nefireasca datorie ostășească (în slujba împăratului - n.n.) și sfânta datorie sufletească de român, Rebreanu a ascultat-o pe cea din urmă⁹. Astfel, în noaptea de 10/11 mai 1917, el a încercat să treacă frontul, în liniile române, ducând cu sine planurile de împărțire și dispunere a trupelor austro-ungare în zonă. A fost prins și arestat de către o patrulă de ofiteri ai armatei imperiale. Deși sfătuit de comandantul său să declare că s-a rătăcit pentru a scăpa de pedeapsă, el a refuzat mărturisind cu mândrie nobila lui intenție și dorința de a fi împușcat mai bine decât să fie silit să lupte împotriva fraților săi.*

Judecat de Curtea Marțială a Brigăzii 16 Honvezi, în zilele de 12-13 mai 1917, sub acuzația de crimă de dezertare și spionaj, Emil Rebreanu a fost degradat din rangul de sublocotenent de rezervă în armata imperială și condamnat la moarte. Pentru o mai mare umilire a lui, s-a dispus ca el să fie spânzurat. Înainte de a primi ștreangul în jurul gâtului, în ziua de 14 mai 1917, ora 10 seara, Emil Rebreanu - după relatările unor martori oculari - a dat la o parte pe călău și, privind către mulțimea de ostași, dintre care mulți erau români, aduși să ia aminte, a strigat puternic: "Trăiască România Mare!"¹⁰.

Romanul "Pădurea Spânzuraților", scris de Liviu Rebreanu, poartă un motto zguduitoare: "În amintirea fratelui meu Emil, executat de austro-unguri, pe frontul românesc, în anul 1917"¹¹.

Puternic îngrijorate de amplificarea continuă a dezertorilor de pe front, de fenomenul trecerilor individuale și colective la "inamic", autoritățile austro-ungare au luat măsuri represive severe, au trecut la anchete și persecuții arbitrare. (Ca să dăm numai un singur exemplu, Regimentul 64 Infanterie a fost retras de pe front).

Asemenea măsuri nu au avut însă decât darul să stimuleze dorința militarilor români de a contribui la prăbușirea cât mai grabnică a putredului regim austro-ungar. În ziua de 31 octombrie 1918, sub îndrumarea Consiliului Național Român, reprezentanții lor s-au întrunit într-o sală la Dreherpark - Schönbrunn și au ales Senatul Militar Român din Viena, organism cu atribuții de organizare și coordonare a acțiunilor de eliberare ale militarilor români originari din teritoriile cotate până atunci de Austro-Ungaria. Incapabil să mai stăpânească situația, guvernul imperial a fost nevoit, la 2 noiembrie, să recunoască oficial

LA CIREȘOAIA: UN EROU NUMIT ION GRĂMADĂ

BRÂNDUȘA CEPUC

Un erou al primului război mondial a fost bucovineanul Ion Grămadă, căzut pentru reîntregirea neamului, la 27 august 1917, pe frontul din Moldova. Ca și alți locuitori ai acestei provincii, a înțeles că locul lui era printre ceilalți români în războiul sfânt de dezrobire, chiar dacă știa că-l poate costa viața. În semn de omagiu, doi foști colegi de la Școala militară din Botoșani, deveniți apoi cadre universitare, au editat, la 1936, în colecția revistei "Junimea literară" din Cernăuți, un volum omagial. Era vorba de Dimitrie Marmeliuc din Bucovina, profesor universitar la Cernăuți, și Ion Andrieșescu, profesor universitar la București.

Și-a făcut suprema datorie pe dealul însângerat al Cireșoaiei, la 27 august, în timpul unui contraatac fiind secerat de gloanțele dușmane; a mai apucat însă să strige sergentului Donose să ia comanda plutonului și să înainteze. Camarazii ce l-au iubit l-au îngropat în Poiana Vrânceanu, alături de locotenentul botoșănean Ion Spiru și le-au pus amândurora cruce de stejar. Revenit din spital, fostul său coleg D. Marmeliuc a cerut voie la Iași, de la Marele Cartier General, să facă un parastas în Poiana Vrânceanu celui care căzuse pentru țară și reîntregire. La 11 decembrie 1917, s-a făcut acolo un solemn parastas, cu participarea prințului moștenitor Carol, a generalilor Văitoianu și Maiorescu, a multor ofițeri și soldați. Era o recunoaștere meritată față de cel ce și-a unit sângele de bucovinean cu cel al fraților de același neam, pentru același ideal. În 1926, colonelul Gheorghe Teodorescu, comandantul Batalionului 12 Vânători de Munte Suceava, i-a depus osemintele la Cimitirul eroilor din Suceava, sub o troiță. Spre o nouă aducere aminte, D. Marmeliuc propunea, în 1936, ridicarea unui monument pentru scriitorul și eroul Ion Grămadă.

Propunerea de atunci - nerealizată încă - ar merita luată din nou în considerare, dacă nu în mod special pentru I. Grămadă, atunci pentru toți eroii bucovineni căzuți la datorie, între 1916-1918, pentru că și prin jertfa lor s-a înfăptuit România Mare.

Norminte militare române în Ardenii Franceze.

În cartea sa „Lăburul prizonierilor de război români în Alsacia și Lorena 1917-1918” publicată la Editura Militară, în anul 1994, domnul profesor Jean Houzille de la Universitatea din Habsbourg stabilește lista cimitirelor din aceste provincii, unele rețineri morminte ale ostanzilor români.

În cimitirul comunal al micului oraș Signy l'Abbaye (1.500 locuitori) din nordul departamentului, între alte locuri de veci ale unor soldați francezi și englezi se află și mormintele individuale a 12 ostași români (vezi foto coperta a IV-a), prizonieri de război, între 1916 și 1918: Frățilescu Constantin, Iordan, Băbălău Barbu, Balau, Popescu Niță, Ștefan Toader, Gheorghe Petru, Răducanu Mihai, Dinulescu Kotache, Giurea Marin, Petrache Gheorghe, Ferastravagiu Gheorghe; pe cruci nu figurează decât numele.

Germanii construiseră în acel oraș un mare lagăr de prizonieri pe care îi întrebuințau ca muncitori la fabricile de cherestea din regiune. Locuitorii bătrâni își amintesc bine de coloanele de prizonieri români trecând în fiecare zi, în zdrențe, înfomețați și sub continuele lovituri de pat de pușcă și bastoane ale paznicilor. Când localnicii le strecurau câte ceva de mâncare, prizonierii erau bătuți de moarte și supuși la

pedepse de pe urma cărora sau își pierdeau viața, sau rămăneau schilozi. Bătrânii își mai amintesc de prizonierii români care mâncau scoarță de copac sau rumeguș ca să supraviețuiască!

În 1971, generalul de armată Gheorghe Mihail (comandant de căpetenie al armatei române între 23 august 1944 și 12 octombrie 1944) a făcut o vizită fiului său stabilit în Franța. Cu această ocazie, trecând pe la familia soției acestuia, stabilită în Departamentul Ardenilor, a vizitat cimitirul comunal al micului oraș, pentru a se înclina la mormintele ostașilor români înhumați acolo. Primit fiind, la cimitir, de autoritățile locale (vezi foto 2), el i-a cerut fiului său, autorul acestor rânduri, ca „atâta timp cât acesta va fi în viață, el personal să se îngrijească de bunăstarea și întreținerea acestor douăsprezece morminte”.

Așa cum apare din a doua fotografie, această dorință exprimată de generalul de armată Gheorghe Mihail acum un sfert de veac, a fost, este și va fi îndeplinită.

Generalul Henri Mathias Berthelot, născut la Fleurs (Loire) în decembrie 1861, absolvent al școlii de la Saint-Cyr, apoi al Școlii Superioare de Război, a aparținut armeei infanterie și a participat la campania din Africa și Tonkin. General de brigadă încă din 1913, la mobilizarea armatei franceze a făcut parte din Marele Stat Major General, apoi a fost numit ca aghiotant (locuitor) la comanda armatelor de Nord și Nord-Est, contribuind într-o largă măsură la executarea planului operațiilor de la începutul războiului. Trei luni mai târziu părăsea Marele Cartier General, pentru a lua comanda sectorului de la Soissons, apoi a Diviziei 53, în Artois. Înaintat la gradul de general de divizie în anul 1915, a luat parte, în fruntea Corpului 32 Armată, în septembrie-octombrie 1915, la ofensiva din Champagne; din martie până în iunie 1916 a condus luptele de la Verdun. Aici trupele sale s-au evidențiat în mod deosebit la Mort-Homme și cota 304.

La începutul toamnei 1916, guvernul francez i-a încredințat generalului Berthelot comanda unei misiuni destinată să sprijine reorganizarea armatei române, presată în chip primejdios de forțele lui August von Mackensen și Erich von Falkenhayn. În această funcție a consiliat Marele Cartier General român să angajeze bătălia pentru București (29 noiembrie - 3 decembrie 1916), după care a participat activ la refacerea armatei retrase în Moldova și la elaborarea planurilor de operații din vara anului 1917. Reîntors în Franța (1918), a fost prezent

în înfruntările de la Marna 2 (15-17 iulie 1918). Trimis ulterior în Balcani, a condus marșul unei armate aliate spre Dunăre, a operat joncțiunea cu armata română și a contribuit la curățirea teritoriului național de trupele Puterilor Centrale (noiembrie - decembrie 1918). Reputat stat-majorist și general de câmp, s-a consacrat datorită minuțiozității cu care își ducea misiunile la bun sfârșit.

La întoarcerea în Franța, Berthelot a succedat la 6 octombrie 1919, ca guvernator al Metzului, generalului Mand'huy. Mai târziu a fost numit membru în Consiliul Superior de Război francez, apoi inspector general al Corpurilor 7 și 20 Armată și la 5 mai 1923 a fost numit guvernator militar al Străsbουργului.

Atingând vârsta de 62 ani, în 1923, și fiind pe punctul de a fi trecut în rândul cadrelor de rezervă, datorită eminentelor sale servicii aduse în timpul războiului a fost menținut în activitatea de serviciu până la vârsta de 65 ani.

La 7 decembrie 1926 a fost trecut definitiv în cadrele de rezervă ale armatei franceze.

*Testamentul generalului
mărit la moarte.*

1. Las Academiei Române din București, Calea Victoriei nr. 125, domeniul ce mi-a fost dat în deplină proprietate de Statul Român, prin Legea specială din 28 octombrie 1922, printr-un act de donație cu data de 31 martie 1923, înregistrat la Tribunalul Ilfov, Secțiunea Notariatului, proces verbal nr. 16582 din 7 iulie 1923 și care se află în comuna General Berthelot (în vechime Fărcădiu), județul Hunedoara.

Acest legat cuprinde toate drepturile asupra solului subsolului, precum și clădirile, plantațiile, ameliorările și tot avut

*Ce români din Bucovina
Transilvania, Ansat și
Bucovina.*

A vorbit cu ei, a jucat în horă cu ei și s-a convins pe deplin de vitalitatea poporului român, care a rămas intactă, cu toată prigoana de veacuri a vrăjmașilor. S-a convins, de asemenea, de dreptatea cauzei naționale și a adus-o la cunoștință lumii întregi, stăruind să fie îndeplinită, prin tratate internaționale, Marea Unire. Drept recompensă, statul român, prin Parlamentul convocat în ziua de 21 mai 1917, a recunoscut generalului Berthelot calitatea de cetățean de onoare al României, iar după victorie, în Ardealul unit cu patria mamă, guvernul l-a improprietărit, ca pe un demn și nobil luptător, cu moșie în localitatea Fărcădiu, județul Hunedoara.